

Zon, zee en salsa onder toeziend oog van Castro

door Birgitta Hermans

Wie naar Cuba reist, doet dat meestal all-inclusive in een van de honderden vakantieoordn die langs de witte stranden, palmbomen en azuurblauwe zee staan. Wie wat meer van het echte Cuba wil zien, kiest voor een kamer bij de Cubaan thuis.

Cuba doet elk hart sneller kloppen. Het is een vakantieparadijs op een socialistisch eiland, waar Che Guevara nog steeds een heldenrol vervult. Hij is de revolutionaire rebel die met zijn onverwoestbaar Robin-Hoodachtig imago heel wat toeristen naar Cuba lokt. Cuba ligt midden in het Caribische gebied, met Jamaica en de Bahama's als buureilanden. Op het eiland lijken de heupen en de suikerrietvelden als vanzelf te bewegen, aangemoedigd door opzweepende salsamuziek en cocktails. Witte stranden, palmbomen en de azuurblauwe, lonkende zee doen de rest. Maar er is ook een andere werkelijkheid onder het vijftigjarig bewind van de gebroeders Fidel en Raúl Castro. Afbrokkelende huizen, overvolle bussen en rijen wachtende Cubanen voor de 'bijna niets te koop' peso's-winkels.

Havana

Bij aankomst in Havana gebeurt er iets. Kriebels in de buik, gevoelens van verliefdheid op deze oude stad en op de 'schwung' van de Cubanen. Havana heeft een onweerstaanbare charme, de stad oogt als een verleidelijke femme fatale die leeft in een decor uit het koloniale verleden. Maar de dame is niet meer zo jong. Ze is verbleekt. De art-decovilla's vertonen scheuren en gaten, de zuilengalerijen wankelen. In het hart van Havana krijgen de gebouwen een makeover. Daar staat de dame weer trots, statig en met flair te lonken. De stinkende, maar prachtige oldtimers en de paardenkoetsen doen je geloven dat je vijftig jaar terug in de tijd bent ge-

reisd. Het is makkelijk voor te stellen dat Havana voor de revolutie een levendige, rijke stad met veel charme was. De charme is hier en daar broos geworden, maar in de harten van de Cubanen heerst optimisme. Ook al is het materiële bezit van de meeste Cubanen schaars, ze leven zoals je de salsa danst: gewoon meebewegen, uitdagend en plezier maken. De klanken van de Buena Vista Social Club zijn overal hoorbaar. In clubs, restaurant of zomaar op straat, overal spelen bandjes. De muziek gaat dag en nacht door.

Casa particulares

Grofweg gesteld, kun je als toerist op twee manieren op Cuba verblijven. In de all-inclusive hotels of bij particulieren thuis, in 'casas particulares'. Ga je naar de casas particulares, dan kies je voor het echte Cuba. Voor avontuur en ontwapenende gastvrijheid. Bij particulieren overnachten, is voor Cubanen een van de weinige mogelijkheden tot privaat ondernemerschap. Onder het communistisch bewind van de Castro's is het economische systeem vooral op gemeenschappelijk bezit gebaseerd. Daardoor zijn er geen extreme verschillen in rijkdom en armoede. Maar er is wel duidelijk verschil in levensstandaard. Ook hier wonen mensen in krotten en in goed opgeknapt huizen. Het gemiddelde maandsalaris is ongeveer 15 euro, een arts verdient iets meer 20 euro per maand.

Pesos

Cuba kent twee munteenheden. Met de Cubaanse peso (CUP) kopen de inwoners hun eerste levensbehoefte. De zogenaamde luxe-artikelen zijn alleen te koop met de peso convertible (CUC), het betaalmiddel voor toeristen. De Cubaanse peso kent een verhouding van 1:24 tot de convertibele peso. De verschillende munteenheden zorgen voor

aparte taferelen in de stad. Voor de ijssalons 'La Coppelia' staan vaak lange rijen. Als toerist is het een aanrader je aan te sluiten bij de wachtende Cubanen en samen te smachten naar dat lang verwachte goedkope ijsje. Met de toeristenvluta betaal je 24 keer zoveel voor hetzelfde bolletje, maar dan ben je wel direct aan de beurt. Door de verschillende geldstromen is er een tweedeling ontstaan in de Cubaanse maatschappij: zij die aan de toeristenpeso's kunnen komen en zij die dat niet kunnen.

De casas particulares vormen een nauw sluitend netwerk. Bij aankomst in Havana vraag je aan een taxichauffeur je naar een casas particulares te brengen. Vanaf dat moment zit je in het netwerk. De families fungeren als een klein reisbureau. Ze regelen alles: vervoer, uitstapjes, eten en de volgende slaapplek. Het verblijf bij Cubanen is een geweldige manier om de mensen, taal en cultuur te leren kennen. De gastvrijheid - 'ons huis is jullie huis' - is ontwapenend. De kamers zijn meestal schoon en het eten wordt met meer smaak, aandacht en liefde klaargemaakt dan in de 'staats'-restaurants, waar je geen culinaire hoogstandjes moet verwachten. En er zijn de cocktails... Met een mojito, cuba libre of pina colada in de hand bekruipt je vanzelf een heerlijk vakantiegevoel. Het boeken van casas particulares kan via internet, maar besef dat het aanbod op het wereldwijde web klein is. Cubanen hebben immers maar beperkt toegang tot internet.

Viñalesvallei

Overnachten bij particulieren is relatief goedkoop (15 à 20 euro per nacht per kamer). Per nacht is dat een maandsalaris volgens Cubaanse begrippen. Dat lijkt gemakkelijk verdiend, de werkelijkheid is anders. Want Cubanen die kamers verhuren, moeten per maand ongeveer 150 euro afstaan aan de staat, ongeacht het aantal toeristen dat ze in huis hebben gehad. In Cuba zijn negen plaatsen door de Unesco aangewezen als werelderfgoed. Het oude stadsdeel van Havana valt hieronder, maar ook diverse koffieplantages én de Viñalesvallei. Deze prachtige vallei ligt ten westen van Havana. Ossenwagens, bereiden door cowboys met snor, sigaar en strohoed, zijn hier een normaal straatbeeld. Zittend in een schommelstoel op de veranda trekt het tafereel aan je voorbij. Het begrip tijd wordt ineens totaal onbelangrijk. Dit is vakantie! De omgeving, uitstekend te verkennen te paard, te voet of per fiets, is prachtig. Op de roestrode aarde groeit de beste tabak van de wereld. De boeren vertellen graag het geheim van de best geroelde sigaar. En dat is niet de mythe dat de sigaren hun laatste rol krijgen over de dijen van de sigarenmaakster. In de lucht cirkelen gieren, geduldig wachtend op hún moment. De logge ossen die het land bewerken, schijnen ook geen haast te hebben. Het is duidelijk, voor de Viñalesvallei moet je de tijd nemen. De steile, gebochelde kalksteenuhels (mogotes) tussen het frisse groen geven de omgeving een wonderlijke, bijna onwerkelijke uitstraling. In het miljoenen jaren oude kalksteengebergte zijn duizenden druipsteengrotten verborgen. Door de geschiedenis heen fungeerden ze als woning voor de indianen, schuilplaats voor gevluchte slaven en nu als toeristische trekpleister.

Unesco

Een bekende reisroute is Havana, Viñales, Cienfuegos, Trinidad, Santa Clara en Varadero. Cienfuegos staat ook op de lijst van de Unesco. De

schilderachtige binnenstad met deftige, kleurrijke gevels en statige huizen is gebouwd ten tijde van de goed renderende suikerhandel. De stad is nog niet ontdekt door het massatoerisme en dat maakt het slenteren door de straten verrassend. Het leven speelt zich buiten af. Op de stoepjes wordt gelachen, gespeeld en de laatste roddels uitgewisseld. De Cubanen begroeten je zoals hun huizen zijn; open, zonder afgesloten deuren en ramen. Vervreemdend is het als er in het straatbeeld van rammelende oldtimers en paardenkoetsen plots een gele Nederlandse stadsbus voorbij komt, met bestemming Zierikzee of Amsterdam. Liftende Cubanen, zwaaiend met peso's, zijn door het vervoerstekort een normaal straatbeeld. Een huurauto kan het beste vooraf geregeld worden vanuit Nederland. Ter plaatse huren kan ook, maar is het de vraag of er auto's beschikbaar zijn. Toeristen vervoeren, is eigenlijk ook verboden, hoewel veel particulieren je graag meenemen voor een financieel extraatje.

Chevrolet

Wij laten ons rondrijden in een blauwe Chevrolet uit 1950, die door chauffeuse Lola, ook uit 1950, liekozend haar Dinosaurus wordt genoemd. 'Dino' kan niet harder dan 60 kilometer per uur. Zijn piepen en kreunen wordt ondersteund door opzweepende salsamuziek uit het krakende radiootje. 'Dino' stelt Lola in staat om naast haar baan op de universiteit wat extra's te verdienen. Één klein ruitenwissertje, twee is te duur, zorgt voor een akelig slecht zicht bij hevige regenval. Het voelt misschien niet als de veiligste manier van verplaatsen, maar het is wel de leukste.

Kapitalisme

Toerisme is de kurk waarop Cuba blijft drijven. Het regime heeft het kapitalisme nodig voor het communistische bewind. Het meest voelbaar is die tegenstelling in de luxueuze badplaats Varadero, een toeristenenclave die voor de gewone Cubaan beperkt toegankelijk is. Het is volgebouwd met reusachtige strandressorts, de toerist komt in materiële zin niets tekort. Maar in Varadero moet je niet op zoek gaan naar cultuur, dat vind je op de andere stranden. Daar is de wereld van muziek, van jong en oud, van kijken en bekeken worden, balspelen, bier en rum. Een fles rum in het water naar elkaar overgooien en wie de fles laat vallen, neemt een slok. Het is typisch Cubaans strandvermaak.

Dolfijnen

Een bijzondere ervaring is 'zwemles' nemen bij dolfijnen. Voor 60 euro per persoon laat dit vriendelijke zoogdier zijn kunstjes zien. Twee dolfijnen duwen je voort aan je voeten, geven 'kusjes' en brengen je weer terug terwijl je aan hun vinnen hangt. Een unieke ervaring, de 'glimlach' van een dolfijn zal je niet snel vergeten.

Aan het einde van de reis zijn de verliefdheidsgevoelens van Cuba omgeslagen in het realistischere 'houden van'. Heb je eenmaal het ritme van Cuba ervaren, dan wil je altijd terugkeren. De goede voornemens om thuis salsa- en Spaanse les te nemen, bevestigen dit gevoel: "Hasta la vista Cuba, tot ziens Cuba".